

πάνωπον γάτ τόπου αθλού περιεχομένου νόστιμων κόσμων ποιητικών έργων της αρχαίας Ελλάδος. Πή δοι διεθνείς νομοθετούσες τους γεωγραφικούς πολιτισμούς της αρχαίας Ελλάδος την περιοχή της οποίας τοποθετείται το ιερό της Αθηναϊκής Ακρόπολης.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΤΩΧΟΛΕΟΝΤΟΣ

(κατὰ ἀνέκδοτον παραλλαγὴν
τοῦ νεαπολιτικοῦ κώδικος III. A. a. 9)

Τὸ κατωτέρῳ στιχούργημα¹ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἡθικοδι-
δακτικοῦ περιεχομένου στιχουργημάτων τῆς δημάδους παραγωγῆς, ἢτις
ἀνεπτύχθη ἐν Βυζαντίῳ ἵδιᾳ ἀπὸ τοῦ ιβ' μ.Χ. αἰῶνος, μὲ ἀντιπροσωπευτι-
κώτερον ἔθρον τὸν λαϊκώτατον καταστάντα Σπανέαν². Ἡθικὸν δίδαγμα τοῦ
ποιήματος εἶναι, διτὶ δὲ ἀληθῆς σοφὸς καὶ τίμιος ἀνθρωπος, δὲ διατηρῶν
πάντοτε τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ γαλήνην καὶ ἡρεμίαν, οὐδέποτε ἀπόλλυται ἐν τῷ
βίῳ, ἐὰν δέ, λόγῳ ἀτυχημάτων ἡ ἄλλων ἀντιξοοτήτων τῆς ζωῆς, περιπέσῃ
τυχὸν εἰς δυστυχίαν καὶ στερηθῆ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ, διὰ τῆς συνέσεως καὶ
τῆς ἴκανότητος κατορθώνει καὶ πάλιν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν
ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀποκατάστασίν του.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι ἀπλῆ³. Πλούσιός τις, Λέων καλούμενος,
σοφὸς καὶ φρόνιμος γέρων, κατά τινα ἐπιδρομὴν κουρσάρων, ἀπεγυμνώθη
ὅλοκλήρου τῆς περιουσίας του, ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου ἀπεκλήθη Πτω-
χολέων. Ἰνα βοηθήσῃ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν του καὶ ἔξαγάγῃ αὐτὴν τῆς
θλιβερᾶς καταστάσεως τῆς πενίας, εἰς τὴν δύοιαν εἶχε περιέλθει, συνεβού-
λευσε τοὺς υἱούς του νὰ τὸν πωλήσουν ἀντὶ μεγάλης τιμῆς εἰς τὴν ἀγοράν,
ῶς σκλάβιον, μὲ τὴν πεποίθησιν διτὶ δὲ ὁ Θεὸς θὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὰ περαι-

¹ Κυριωτέρα βιβλιογραφία : K. Kρούμβαχερ, 'Ιστορία τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας, μεταφρασθείσα ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου, 'Αθῆναι 1900, τόμ. Γ', σελ. 46 - 49, C h. Gide l, Nouvelles études sur la littérature grecque moderne, Παρίσιοι 1878, σελ. 385 - 400, N. Πολιτού, 'Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος, Παρθενών, 1872, σελ. 1125 - 1130, 'Ηλ. Βούτιερ ιδη, 'Ιστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, 'Αθῆναι 1924, τόμ. Α', σελ. 162 - 164, 'Ιω. Καλιτσούνακη, Τὸ μεσαιωνικὸν στιχούργημα Βίος καὶ πολιτεία τινὸς δοκιμωτάτου καὶ σοφωτάτου γέροντος, Byzantinische Zeitschrift, 1951, σελ. 304 - 314, Γ. Θ. Ζώρα, 'Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος, Κρητικά Χρονικά, 1953, σελ. 267 - 295.

² Περὶ τῆς ἐν γένει ἡθικοδιδακτικῆς ποιήσεως βλ. προχείρως Κρούμβαχερ, 'Ιστορία τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας, ἐνθ' ἀν., σελ. 33 ἐπ.

³ Εὑρεῖαν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου βλ. ἐν 'Ιω. Καλιτσούνακη, Τὸ μεσαιωνικὸν στιχούργημα Βίος καὶ πολιτεία τινὸς δοκιμωτάτου καὶ σοφωτάτου γέροντος, ἐνθ' ἀν., σελ. 304 ἐπ.

τέρω. Πράγματι ἀγοράζει αὐτὸν ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τῶν ἀνακτόρων, ὃ δὲ βασιλεύς, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐκπλήσσεται διὰ τὴν καταβληθεῖσαν ὑπέροχον τιμῆν, ταχέως διαπιστώνει, ὅτι ὁ γέρων ἦτο ἀνώτερος οἶουνδήποτε τιμήματος, καθ' ὅτι καὶ ἐκ φύσεως εἰχε προικισμῆ μὲ πολλὰς ἀρετὰς καὶ ἐκ πείρας εἶχεν ἀποκτήσει ἔξαιρετικὴν σοφίαν καὶ ἴκανότητα, ὥστε νὰ διακρίνῃ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν πολυτίμων λίθων, τῶν ζώων καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω, δοθείσης εὐκαιρίας, ὁ Πτωχολέων ἀποδεικνύει εὐτελοῦς ἀξίας τὸν λίθον, τὸν ὄποιον ἀνατολίτης πραγματευτής ἐπώλει ὡς πολυτιμότατον, ὡς καὶ ἐλαττωματικὸν τὸν ἵππον, τὸν ὄποιον ἄλλος πραγματευτής ἐπώλει ἔξι λίσου εἰς ὑπερβολικὴν τιμήν, ὑποστηρίζων ἐκλεκτὴν τὴν καταγωγὴν του. Ὁ σοφὸς πρεσβύτης ἀποτρέπει ἐπίσης τὸν βασιλέα ἀπὸ τοῦ νὰ νυμφευθῇ νέαν, τὴν ὄποιαν οὗτος μὲν ἐνόμιζεν ἀνωτέρας πάσης ὑπονοίας, ἀντιθέτως δ' ἐκεῖνος ἀποκαλύπτει καταγομένην ἀπὸ κοινὴν γυναῖκα, ἐκ φύσεως δὲ ρέπουσαν καὶ αὐτὴν πρὸς τὸν ἔκλυτον βίον. Ὁ βασιλεὺς, κατάπληκτος πρὸ τῆς μαντικῆς ἴκανότητος τοῦ γέροντος, ἔρωτῷ τοῦτον καὶ περὶ τῆς Ἰδίας αὐτοῦ καταγωγῆς, ὃ δὲ Πτωχολέων τοῦ ἀποκαλύπτει ὅτι δὲν εἶναι γνήσιον τέκνον βασιλέως, ἀλλὰ νόθος νίδος ἀρτοποιοῦ τινος μετὰ τοῦ ὄποιου ἡ βασίλισσα εἶχε συνάψει ἀθεμίτους σχέσεις, γεγονὸς ὅπερ καὶ ἡ μήτηρ του ἡναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ, δικαιολογουμένη δι' ἀνικανότητα τοῦ συζύγου της. Ὁ βασιλεὺς παρακαλεῖ τὸν γέροντα νὰ μὴ κοινολογήσῃ τὸ μυστικόν, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ προσφέρει εἰς αὐτὸν πολυπληθῆ καὶ πλούσια δῶρα. Τέλος, ἀφίνει αὐτὸν ἐλεύθερον, ὅπως ἐπανέλθῃ πλησίον τῶν οἰκείων του καὶ ζήσῃ εἰς τὸ μέλλον εὐτυχής, δοξολογῶν τὸν Θεόν διὰ τὴν πρόσονταν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ.

‘Ως παρατηρεῖ ὁ Καλιτσουνάκης¹, « ἡ ἀπλότης τοῦ στιχουργήματος εἶναι κατάδηλος, καὶ προφανῆς ὁ σκοπός του, ἡ ὑπὲρ πᾶσαν δύναμιν, καὶ τὴν βασιλικὴν ἀκόμη, ἀνωτερότης τῆς σοφίας καὶ παιδείας. Ἡ ἐκλογὴ τῶν τεσσάρων ἀποδείξεων κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς « τέσσαρας τέχνας » τὰς δοπίας εἶχεν, εἶναι ἐπιτυχῆς καὶ ἡ σειρά των κατὰ προϊούσαν σπουδαιότητα. Ἡ ἐκλογὴ δὲ τῶν παραδειγμάτων γενικωτέρας φύσεως: ἀνὰ ἐν παραδειγμα ἐκ τῆς ἀψύχου φύσεως, ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν ζώων καὶ ἐπειτα ἐκ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο δορίζεται τῆς μὲν εὐειδοῦς γυναικὸς (κόρης) τὸ παρόν καὶ μέλλον, τοῦ δὲ ἀνδρὸς (καὶ ἰσχυροῦ βασιλέως) τὸ παρελθόν. »

Τὸ στιχούργημα, γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν μεικτὴν καὶ εἰς μέτρον τροχαϊκὸν δικτασύλλαβον ἀνομοιοκατάληκτον, παρεδόθη ὑπὸ διαφόρους τίτλους, ἥτοι « Περὶ τοῦ γέροντος τοῦ φρονίμου Μουτζούκουρεμένου », « Βίος καὶ πολιτεία τινὸς δοκιμωτάτου καὶ σοφωτάτου γέροντος », « Ὁ σοφὸς πρεσβύ-

¹ Ιω. Καλιτσουνάκη, Τὸ μεσαιωνικὸν στιχούργημα Βίος καὶ πολιτεία τινὸς δοκιμωτάτου καὶ σοφωτάτου γέροντος, ἔνθ^o ἀν., σελ. 307.

της», «Ριμάδα εἰς κάποιον γέροντα», ἐπεκράτησεν ὅμως ὁ τίτλος «Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλουσίου πρωταγωνιστοῦ καὶ κατόπιν ἀτυχήσαντος Πτωχολέοντος.

Τῆς «Ιστορίας τοῦ Πτωχολέοντος», ως τῶν πλείστων ἔργων τῆς ἐποχῆς, ἀγνοοούμεν τὸν συγγραφέα, τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς.

Ἐν τούτοις περὶ τοῦ συγγραφέως ἔμμεσοί τινες ἐνδείξεις ἔχουνται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ποιήματος. Οὕτως ἐν τῇ βιενναΐᾳ καὶ τῇ νεαπολιτικῇ παραλλαγῇ ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει τὸν Πτωχολέοντα ἐπικαλούμενον τὸν Ἀγιον Δημήτριον ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄγιος οὗτος εἶναι ὁ πολιοῦχος τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς κατήγετο ἦ, τοὐλάχιστον, κατφέι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔζησεν ἐπί τινα ἐπίσης χρόνον καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐπανειλημμένως ἐκφράζει ὅλως ἰδιαῖς θαυμασμὸν καὶ ἀφοσίωσιν.

Οἱ ἐν τῷ στιχουργήματι ἀπαντῶντες στίχοι (24 - 26):

ξένον μοναχοῖς ὑπάρχει
τοῦ νὰ γράφουσι τοιαῦτα
μυθικὰ καὶ βίου λόγους,

ἐπιτρέπουν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι συγγραφεὺς ἦτο μοναχός τις· τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην ἐνισχύει τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ του παρέχει πολλάκις δείγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ τῆς βαθυτάτης πόδος τὸν Θεὸν εὐσεβείας.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ὁ στιχουργὸς καταδικάζει αὐστηρότατα τὰς δολοπλοκίας καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνακτόρων, ὡς καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν καὶ μικροπρέπειαν τῶν αὐλοκολάκων, ὑφισταμένων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν παντὸς εἴδους ταπεινώσεις καὶ ἔξευτελισμοὺς ἐκ μέρους τοῦ ἡγεμόνος, γεγονὸς ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι οὔτε ἀνῆκεν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἦνείχετο τὸν φαῦλον κύκλον τοῦ αὐλικοῦ περιβάλλοντος. Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς συγγραφῆς, φαίνεται ὅτι τὸ στιχουργῆμα ἀνάγεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸν ιδ' αἰῶνα.

Ίδιαιτέρως ἀπηχόλησε τοὺς μελετητὰς ἡ καταγωγὴ τοῦ στιχουργήματος. Ο Κρουμπάχερ φρονεῖ, ὅτι ἡ «Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος» προῆλθεν ἀπὸ παλαιότερον ἀνατολικὸν — ἵσως ἴνδικὸν — πρότυπον, ἐξ οὗ κατάγονται διάφορα συγγενῆ ἔργα, ὡς τὸ δυτικὸν ἔπος Erakles, τὸ ωσικὸν ἄσμα περὶ τοῦ Ἰβάν, καὶ τὸ τουρκικὸν διήγημα «Ο σοφὸς περιηγητὴς καὶ ὁ νόδος σουλτάνος». Τὸ τελευταῖον τοῦτο διήγημα ἀποδέχεται ὡς πρότυπον καὶ ὁ Πολίτης, ἐν μελέτῃ του δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρθενών»¹. Τὸ θέμα ἀπετέλεσε προσφάτως ἀντικείμενον εὐρυτέρας ἔρευνης ὑπὸ τοῦ Γ. Μέγα².

¹ Διὰ πλείονας πληροφορίας βλ. Γ. Θ. Ζώρα, 'Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος, ἐνθ' ἀν., σελ. 280 - 283.

² G. M e g a s, Die Erzählung von Ptocholeon, Ἀνακοίνωσις εἰς τὸ I' Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ποίημα ἔχει ἐκδοθῆ μέχρι τοῦδε ἐκ τεσσάρων διαφόρων καὶ μεταξύ των ἴκανῶν ἀφισταμένων παραλλαγῶν, ἐξ ὧν ἡ ὁραιοτέρα, ἐκ 384 στίχων, καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κώδικι 390 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων σφζομένη, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ε. Legrand τῷ 1872, μετ' εἰσαγωγῆς τοῦ Ε. Gidel καὶ σημειώσεων τοῦ Ἰδίου Legrand καὶ τοῦ Wyndham¹, ἡ δευτέρα, ἐξ 939 στίχων, εἰς τὰ μέσα τοῦ ιεζούσιου ἀναγομένη καὶ ἐν τῷ βιενναϊώ κώδικι 244 σφζομένη, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ W. Wagner τῷ 1878², ἡ τρίτη, ἐκ 409 στίχων, εἰς τὸν ιεζούσιον ἀναγομένη καὶ ἐν χειρογράφῳ τῆς Βυτίνης σφζομένη, ἐξεδόθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ε. Legrand τῷ 1874, μετ' ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστέλλαντος αὐτὴν N. Πολίτου³, καὶ ἡ τετάρτη, ἐκ 332 στίχων, εἰς τὸν ιεζούσιον ἀναγομένη καὶ ἐν Ἰδιοκτήτῳ χειρογράφῳ σφζομένη, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γ. Ζώρα⁴.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ ἡδη ἐκδοθεισῶν παραλλαγῶν, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα, ἡτις παρέμεινε μέχρι σήμερον ἀνέκδοτος, καίτοι ἡ ὑπαρξία αὐτῆς ἦτο ἀπὸ μακροῦ γνωστή. Σφέσται ἐν τῷ νεαπολιτικῷ κώδικι III. A. a. 9 καὶ σύγκειται ἐξ 852 στίχων⁵. Τὸ χειρόγραφον διατηρεῖται ἐν καλῇ καταστάσει, ἡ δὲ γραφὴ εἶναι κατὰ κανόνα καθαρά, μέ τινας διορθώσεις ἐπενεχθείσας παρὰ τοῦ αὐτοῦ γραφέως. Κατὰ τὸ σύνηθες ὑπάρχουν πολλὰ σφάλματα καὶ ἀνορθογραφίαι, ἡ δὲ στίξις ἔχει τεθῆ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε. Τὸ στιχούργημα εἶναι γεγραμμένον εἰς τροχαϊκὸν δικτασύλλαβον ἀνομοιοκατάληκτον μέτρον, ἐν πολλοῖς σφαλερὸν καὶ ἀπειρόκαλον, καὶ εἰς γλῶσσαν μεικτὴν μετὰ πολλῶν βαρβαρισμῶν. Κατὰ τὸ περιεχόμενον — ὡς ἡδη παρετήρησε καὶ ὁ Κρουμπάχερ⁶ — ἡ παραλλαγὴ εἶναι συγγενής, μὲ αἰσθητὰς ὅμως διαφοράς, πρὸς τὴν παραλλαγὴν τοῦ βιενναίου κώδικος, ὃστε δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἀμφότεραι προέρχονται ἐκ κοινοῦ προτύπου.

Κατωτέρω δημοσιεύομεν τὸ κείμενον τῆς ἐν λόγῳ παραλλαγῆς:

¹ Περὶ τοῦ γέροντος τοῦ φρονίμου Μουτζοκονδρεμένου, ποίημα νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ἐν Παρισίοις χειρογράφου ἐκδοθὲν ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Αἱμιλίον Λεγρανίου, Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo - Hellénique, n. 19, Paris 1872.

² W. Wagner, Carmina græca medii ævi, Lipsiæ 1878, σελ. XI - XII καὶ 277 - 303.

³ E. m. Legrand, Recueil de chansons populaires grecques. Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo - Hellénique, nouvelle série, n. 1, Athènes 1871, σελ. 257 - 285.

⁴ Γ. Θ. Ζώρα, 'Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος, ἐνθ' ἀν., σελ. 285 - 294.

⁵ Κῶδιξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Νεαπόλεως III. A. a. 9, ff. 25v - 33v.

⁶ Κρουμπάχερ, 'Ιστορία τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας, ἐνθ' ἀν., τόμ. Γ', σελ. 48.

φ. 25ν

**Ελεγον οὐ μὴ νὰ γράψω
οὐδὲ χεῖρα νὰ κινήσω
εἰς διηγησιν τοῦ λόγου
τοῦ ἀνδρὸς τοῦ σοφωτάτου
καὶ τοῦ γέροντος ἐκείνου
τοῦ πολλὰ φρονιμωτάτου·
ἡ δὲ σὴ φιλικωτάτη,
καθαρὰ φιλία λέγω,
εἴλκυσεν κάμε πρὸς τοῦτον
ἐν ἀδολεσχίᾳ γράψαι,
καὶ διηγησιν ἡρξάμην
τοῦ πτωχοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου.
Ἐτ δὲ γὰρ καλῶς γινώσκω,
ἡ ὑπακοὴ τοῦ φίλου
ἐκ ζεύσης τῆς καρδίας
τοῦ γενέσθαι μᾶλλον θέλει.
Διὰ τοῦτο δέχον ταῦτα,
ὦ Θεόδωρε καὶ φίλε,
τὰ ρησίδια τοῦ λόγου,
εἰ καὶ ἀμαθῆς ὑπάρχω·
περισσότερον εἰς τοῦτο
ἡ ἀγάπῃ σου, Θεόδωρε,
ἔφερέν μοι νὰ τὰ γράψω.
Ξένον μοναχοῖς ὑπάρχει
τοῦ νὰ γράφουσι τοιαῦτα
μυθικὰ καὶ βίον λόγους.
Πλὴν ὑπήκοουσά σου, φίλε,
καὶ τὴν χεῖρά μου προτείνω,
καὶ διηγησιν ἡρξάμην,
καὶ τὸ οὖς εὐήκοον ἔχε.*

10

15

20

25

30

φ. 26τ

35

**Ητον ἄνθρωπος ἐν τῷπῳ
φρόνιμος πολλὰ καὶ μέγας,
ἔνδοξός τε καὶ ἀγχίνος,
πλούσιος ἐν βίοις πᾶσιν,
ἐν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ,
δούλοις ἄμα καὶ παιδίοις,*

8 λέγω : cod. λέγων 22 ante Θεόδωρε δελειν κνρ

40

ἴπποις ἄμα τε καὶ κτήνοις
καὶ ἐν κτήμασι παντοῖοις,
κινητοῖς καὶ ἀκινήτοις·
εἰς τὴν γνῶσιν μέγας λέγω.
Εἶχεν υἱὸνς καὶ θυγατέρας
καὶ γαμπρὸνς μὲ τὸν ἔαυτόν του,
ἔκγονούς τε μικροτάτους,
ἀρσενάς τε καὶ θηλείας.

45

Κ' ἐκατήντησεν εἰς τόπον
ἐκ τῆς Πόλεως μακρόθεν
τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου·
καὶ ἐσυνέφερεν δὲ χρόνος,
μὲ τὴν γνῶσιν, δπερ εἶχεν,
καὶ τοῦ νοῦ τὴν δεξιότην,
καὶ ἐπλούτησεν ἐκεῖσε
καὶ αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του.

50

‘Ως γοῦν ἔφερεν δὲ χρόνος,
δὲ ἀσύστατος δὲ βίος
καὶ τὸ κόλισμα τῆς τύχης,
τὸ ἀσύστατον τοῦ χρόνου,
ἥλθεν κοῦρος εἰς τὸν τόπον,
οὐ ηὔρισκετον δὲ γέρων·
εἴτα ἐπτώχευσεν ἐκεῖνος,
ἄμα τε καὶ τὰ παιδιά του,
εἰς πενίαν τὴν ἐσχάτην,
δυστυχίαν βαρυτάτην·
οὐ γὰρ ἀρτον βραχυτάτον
ἐκατήντησεν δὲ γέρων.

55

60

ἄμα τε καὶ τὰ παιδιά του,
εἰς πενίαν τὴν ἐσχάτην,
δυστυχίαν βαρυτάτην·
οὐ γὰρ ἀρτον βραχυτάτον
ἐκατήντησεν δὲ γέρων.

65

‘Απορήσας τοίνυν οὖτος
καὶ πᾶς ζήσειν οὐδὲ καὶ ἐσχεν,
ἀλλ' οὐδὲ ὑπομεῖναι πλέον
τοῦ λιμοῦ τε τὴν πεινάγραν
καὶ τὴν συμφοράν, ἦν εἶχεν,
τὸν οὐδόν τον παίρνει μόνον,
τὸν κρειττότερον τῶν πάντων
καὶ τὸν φρονιμώτατόν του,
εἰς κρυφὸν τινά τε τόπον
καὶ ἀπόδημον ἀνθρώπων.

70

37 post ἄμα addidi τε καὶ κτήνοις 43 ἔκγονούς : cod. ἔγγωνάς 56 τοῦ : cod. τὸ

- 75 Καὶ καθήσαντες ἐκεῖσε
καὶ μικρὸν ἀναπαυθέντες,
μυστικῶς τὸν συντυχαίνει,
παραβολικῶς ἀρχίζοντες,
νὰ τὸν λέγη συντυχαίνει :
- 80 « Ἀκούσον, νιέ μου πρῶτε,
λόγους ταπεινοῦ πατρός σου·
δέξαι τούτους μετὰ πάσης
τῆς καλῆς σου προσθυμίας,
οὐ γάρ ἔμελλεν, νιέ μου,
- φέρειν σε τοιούτους λόγους·
δ δ' ἀσύσταιος δ χρόνος
- 85 καὶ ἡ βία τῶν παιδιῶν μου,
ταῦτα λέγω σοι ἐκ βίας
καὶ πολλῆς μου δυστυχίας.
- 90 Οταν ἄπτῃ πῦρ εἰς πλῆθος
καὶ συνάγωνται οἱ πάντες
πανταχόθεν τοῦ πυρός τε,
ἄν πηδήσῃ φῶς ἐκ ταύτης,
οἷον εὑρη πλέον τῶν ἄλλων
- 95 πλησιέστερον σιμά τον
ἐκεινοῦ τὰ γένεια καίει
καὶ τὸ πρόσωπον τζιφλίζει,
ἀτιμώνεται παρ' ὅλους
τοὺς ἐκεῖσε καθημένους,
- 100 ἔχει δὲ τὴν ζέσιν πλέον
τὴν θερμότατην εἰς πλῆθος,
οὕτως ἔναι, τὸ παιδίν μου,
καὶ τῶν αὐθεντῶν ἡ ἀγάπη·
τοὺς κοντότερα θερμαίνονταν,
- 105 ἐπὶ πλέον μεγαλύνονταν
καὶ δοξάζονται εἰς πλοῦτος
καὶ τιμὴν ὅπερ τοὺς ἄλλους.
Διὰ τοῦτον οὖν τὸν φόρον
οὐ κατεπιάσθην ὅλως,
- 110 ἄλλ' οὐκ ἐδραξάμην τοῦτον,
νά μαι εἰς βασιλέως παλάτιν

79 λέγη : cod. θέλη

93 ἄν πηδήσῃ : cod. ἐνπιδήσι

100 post ἔχει addidi δὲ

108 post διὰ δελι γάρ

109 κατεπιάσθην : cod. κατεπιάθην

115

διὰ νὰ θρέψω τὰ παιδιά μου
καὶ τὸν ἐμαντόν μου πάντως.
Καὶ εἴ τι θέλει ὁ Θεὸς ἀς πάθω
καὶ ἀς πειρασθῶ μεγάλως!

120

"Ἀκούσον μου πλήν, νίκη μου,
τὸ βούλευόμαι νὰ ποίσω
καὶ τὸ ἔχω εἰς τὴν καρδιάν μου,
ἀ σὲ φαίνεται καὶ ἐσένα,
τὸν Θεὸν δὲ μᾶλλον πρῶτον,
τῷ εἰδόντι καὶ τὰ πάντα·

125

"Ἄγωμε εἰς τὸν χαλκέαν,
τὸν κρεπιτότερον τῶν πάντων,
ἄλισσόν με ποῖσαι πρώτην,
σιβαρὰ χειρόψια δύο·
ταύτην γάρ με περιθέντες,
σύ τε καὶ νιόλ μου πάντες,
καὶ καλῶς δέσετε ταύτην
χεῖρας ἄμα καὶ ποσί τε.

130

"Ἐπαρον τοὺς ἀδελφούς σου,
μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς γαμβρούς σου·
ἢ τὴν μεγάλην Βυζαντίδα
ἄρατέ με ὡς κακοῦργον

φ. 27r

135

καὶ κακόβουλον στρατιώτην,
ὅπον ἔχάσα τὴν γενεάν σου
παρ' οὐδὲν ἀπὸ τὸν κόσμον
μὲ τὰ συμβουλεύματά μου
τὰ παμπόνηρα, τὰ ἔχω,
καὶ τὰς δυστροπιάς, τὰς ἔχω.

140

Μνήσθητι ἐμοῖς τοῖς λόγοις,
ὦ παμφίλιατόν μου τέκνον,
δράμε παρενθὺς εἰς Πόλιν
μὲ τοὺς ἀδελφούς σου πάντας,
πώλησόν με ὡς κακοῦργον,

145

ἔπαρε χιλιάδας πέντε
ὑπεροπύρων τοῦ χρυσίου·
ἄμε, θρέψων τὰ παιδιά μου
καὶ τὸν ἑαυτόν σου πάντως

120 post Θεὸν addidi δὲ 131 γαμβροὺς : cod. γαυβροὺς 132 ἢ τὴν : cod. εἰς τὴν 147 ἄμε : cod. ἄμα

- ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου.
- 150 Μὰ τὸν ἄγιον Δημήτρην,
 ἔξομολογοῦμαί σέ το
 τὴν ἀλήθειαν ἀπὲ τῷρα.
 Ἄν οὐδὲν ποιῆσῃς τοῦτο
 ἐν σπουδῇ καὶ πάσῃ γνώσει,
155 πάντες ἂμα ἐκτριβῆτε
 καὶ θανάτῳ προσεγγίσαι
 καὶ κακοῦ πολλοῦ πλησθῆτε ».
 Τηγικαῦτα γοῦν δινέστεροι του,
 κατὰ λόγον τοῦ πατρός του,
160 τοῦ ἀνδρὸς τοῦ σοφιστάτου,
 καὶ κατὰ τὸν δρισμόν του,
 ῶς φιλόστοργον παιδίν του
 καὶ Θεῷ δεδουλωμένον
 καὶ βουλόμενος τοῦ ζῆσαι,
165 ἔποικε τὸν δρισμόν του.
 Ἄλυσώνει, χεροψιάζει,
 καὶ τὸν πάντας συναθροίζει,
 ἀδελφούς, γαμβρούς, ἔγγρους,
 καὶ ἐντάμα τὸν ἐπαίρουν
170 ἀλυσοχεροδεμένον·
 ῶς κακοῦργον τὸν ὑπάγουν
 ΄ς τὴν μεγάλην Βυζαντίδα,
 τάχα ὡς ξένον νὰ πουλήσουν
 τὸν καλόν τους τὸν πατέρα,
175 διὰ τὴν βίαν καὶ τὴν ἀνάγκην
 καὶ λιμὸν καὶ δυστυχίαν,
 δπερ ἐσυνέβη τούτοις
 ἐκ τοῦ πλούτου τοῦ μεγάλου
179 καὶ τῆς δόξης, δπερ εἰχεν.
- φ. 27v ΄Αμα γοῦν τὸν ἀπεσῶσαν
 εἰς τὴν Πόλιν τὴν μεγάλην,
 ἔνδοξον καὶ τρισολβίαν
 τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου,

159 ante κατὰ delevi καὶ ante λόγον delevi τὸν 168 ἀδελφούς, γαμβρούς: cod. ἀδελφούς φοὺς γαυρούς 172 τὸν : cod. εἰς τὴν 173 ante πουλήσουν delevi τὸν post πουλήσουν delevi : ἀκούσον μου πλὴν νιέ μου τὸ βουλεύομαι ποιῆσαι καὶ τὸ ἔχο εἰς τὴν καρδίαν μου ἀσ φανεται καὶ σέρα 174 τους : cod. σου

- | | |
|-----|---|
| 185 | ἥρξαντο νὰ τὸν πιπάσκουν
ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ κάστρου,
ἐν τοῖς λεωφόροις πᾶσιν,
λόγους περισσούς νὰ λέγουν
εἰς συνάθροισιν τῶν πάντων
διὰ τὴν πραγματείαν τοῦ γέρον. |
| 190 | "Εμαθέ το καὶ δι τοπάρχης
ὅπδο γάρ τοῦ λογοθέτου
τοῦ μεσάζοντος τῆς Πόλης·
τηνικαῦτα τὸν δρέπει :
« Δοάμε, ἵδες τὸν στρατιώτην,
πόθεν ἔναι, τί ἐν' ἂν δεινό
καὶ τὴν τέχνην τὴν γινώσκει
καὶ τὴν γνῶσιν, ἥπερ ἔχει.
"Αμα γοῦν ἴδης τὸν γέρον
καὶ διακρίνῃς δι τι πρέπει,
νὰ γυρίζετε εἰς τὸ μέσον
τοῦ ἐμοῦ τοῦ παλατίου,
καὶ διὰ τιμή μας νά ται,
εἴ τι λέγουν, πλήρωσέ το,
δός καὶ τὴν τιμήν του πᾶσαν,
ἔπαρε καὶ φέρε μάς τον ».
Εἶτα γοῦν δι λογοθέτης,
σὺν τὸν λόγον τοῦ τοπάρχου,
ἀπελθὼν ἐκ παλατίου,
καὶ κατὰ τὸν δρισμόν του,
εῦρε τοῦτον ἐν τῇ Μέσῃ
πιπρασκόμενον ώς δοῦλον·
καὶ ἡρώτησε τοὺς παιδας :
« Πόσον ἔναι ἡ τιμή του,
τί ἔναι ἡ τέχνη τὴν ἡξένρει,
διὰ τὸν βασιλέα τὸν θέλω ».·
"Απεκρίνησαν ἐκεῖνοι
τὴν τιμὴν δόπον τοὺς εἰπεν
καὶ τὰς τέχνας τὰς γινώσκει
δι σοφώτατος δι γέρων.
Προδο μὲν πάντων τούτων δλων
λέγει γάρ δι λογοθέτης |
| 195 | |
| 200 | |
| 205 | |
| 210 | |
| 215 | |
| 220 | |

213 πόσον : cod. πόθεν

- τὸν νίον τὸν πρωταῖον :
 « Ἐἰς πολλὴν τιμὴν τὸν δίδεις,
 δλιγάθερον ἀξιάζει,
 διὰ τοῦτο οὐδὲν τὸν θέλω ». 225
- Αμα ἥκουσεν ὁ γέρων
 τὴν λαλιὰν τοῦ λογοθέτου,
 πλαγινίζει καὶ κοντένει
 πρὸς τοῦ βασιλέως τὸν δοῦλον,
 μυστικῶς τὸν συντυχαίνει : 230
- « Πλέον ἀξιάζω παρ' οὐ λέγει ». φ. 28r
- Καὶ ἀκούσας ὁ μεσάζων,
 ὁ καλὸς ὁ λογοθέτης,
 τὴν φωνὴν τοῦ γεροντίου,
 καὶ τὴν γνῶσίν του νοήσας,
 εἴ τι εἶπεν ἔδωκάν του
 χιλιάδας ὅλας πέντε
 ὑπεροπύρων τοῦ χρυσίου·
 καὶ τὸν γέροντα ἐπαίρονει,
 εἰς τὸν βασιλέα τὸν πάγει,
 ἐμπλοοσθέν του τὸν δεικνύει. 235
- Τότε πάλιν ὁ τοπάρχης
 πρὸς τὸν γέροντα ἐλάλει :
 « Λέγε, γέρον, τί γινώσκεις,
 τί ἔναι τῇ τέχνῃ τὴν ἡξεύρεις ; » 240
- Ο δὲ γέρων ἀπεκρίθη,
 μετὰ προσοχῆς μεγάλης :
 « Ἀκούσον, αὐθέντη, τέχνας,
 τὰς γινώσκει ὁ σὸς δοῦλος.
- Τέσσαρας τὰς τέχνας ἔχω·
 ἄνδρας ἂμα καὶ γυναῖκας,
 λέθοντος ἀτιμήτους πάλιν,
 ἀλλὰ καὶ τῶν ἵππων φύσιν
 καὶ ἡξεύρω καὶ γνωρίζω
 καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν γνῶσιν ». 245
- Τότε οὖν ὁ βασιλεὺς γάρ
 πρὸς τὸν μεγιστάνον λέγει
 καὶ μεγάλους τὸν πλησίον,
 τὸν ἐγγὺς παρισταμένους :

225 τοῦτο : cod. τὸ 228 κοντένει : cod. κοντέρη 240 πάγει : cod. ὑπάγει
 252 ἀτιμήτους : cod. ἀκινήτους

260

« Μὰ τὴν κεφαλήν μου, λέγω
τὸν συμβασιλεύοντά με
τοιοῦτον ἄνθρωπον ἀκόμη
ἄλλον σπίτιν μὴ τὸν ἔχῃ,
ἄλλ' οὐδὲ ἄλλη βασιλεία.

265

Kai δοξάζω τὸν Χριστόν μου,
ὅτι ἡλθεν εἰς ἐμένα
ἄνθρωπος σοφὸς καὶ μέγας ».

⁷Ωρισεν, δσπίτιν ηδραν,
ἔβαλάν τον εἰς ἐκεῖνον·

270

ἀνεπαύετο δὲ γέρων,
δὲ ξενιτευμένος οὔτος.
Πρόδε μὲν πάντων τούτων δλῶν
διοίκησιν οὐδὲν τὸν δίδουν.

⁸Ητοι οὔτος δὲ πτωχός μου
ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ λέγω,
τριάκοντα ποσὸν ἡμέρας
τυραννούμενος δὲ γέρων.

275

Εἴτα γοῦν εὑρέθην ἄλλος
ἔμπορος μακρόθεν ξένος,
πλούσιος πραγματευτής τε·
λίθον εἶχε μέγα πρῶτον
πολυτίμητον ὥραιον
ἴσα μὲν φόδν σιρουνθίουν,
καὶ τὸν βασιλέαν τὸν φέροντει,
λέγει νὰ τὸν ἀγοράσῃ.

280

Πραγματεύεται τὸν λίθον
δὲ τοπάρχης τοῦ ἐμπόρου,
εἰς τὸ στέμμα νὰ τὸν θέσῃ
τὸ βασιλικόν, τὸ ἐφόρει·

φ. 28v

285

δοση γάρ τιμὴν ἐξήτει,
τότες τόση τὸν ἐδῶκεν,
καὶ τὸν λίθον ἀγοράσε.
Εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας
ἐπουλήθη γάρ δὲ λίθος

290

260 λέγω : cod. λέγει
278 post εἴτα addidi γοῦν
delevi εδε

272 πρό : cod. πρὸ τοῦ ante δλῶν addidi τούτων
283 σιρουνθίου : cod. σιρουνθίον 291 post τότες

- | | |
|-----|--|
| 295 | <p>δ πανθαύμαστος ἐκεῖνος.
 Πρὸ μὲν πάντων τούτων ὅλων
 ἔλαθεν τὸν βασιλέα
 νὰ ἐρωτήσῃ τὸν σιρατιώτην,
 τὸν ἄγοραστὸν τὸν εἰχεν,
 διὰ τὴν τιμὴν τοῦ λίθου.</p> |
| 300 | <p>Kai ἐμίσσενσεν ἐκεῖνος
 δποὺ ἐπούλησεν τὸν λίθον.
 "Ωρισε καὶ ἡφέρασίν τον
 τὸν σοφάτατον ἐκεῖνον
 ἐμπροσθέν του εἰς τὸ παλάτιν,
 λιμοκτονισμένον ὅλον,
 καὶ τὸν λίθον τοῦ δεικνύει :
 « Λέγε, γέρον, τί ἀξιάζει,
 τί ἔναι ἡ τιμὴ τοῦ λίθου,
 τί ἔναι ἡ τέχνη τὴν ἡξεύρεις
 πῶς τὸ λέγον τὸ λιθάριν,
 τί ν' ἀξίζῃ ἡ τιμὴ του,
 πληροφόρησέ με τώρα ».</p> |
| 305 | <p>"Αποκρίνεται δὲ γέρων
 μετὰ φόβου τε καὶ τρόμου
 πρὸς τὸν βασιλέα ὡς ξένος :
 « Ἀκούσον μου, δέσποτά μου,
 περὶ τὴν τιμὴν τοῦ λίθου,
 πόσον ἔναι τὸ ἔξιάζει.</p> |
| 310 | <p>Oὐ γὰρ χρῆσει πλέον, κύρη,
 παρὰ ἐν κουφὸν καρδύδιν ».</p> |
| 315 | <p>Kai δὲ βασιλεὺς αὐτίκα,
 θυμωθεὶς πολλὰ μεγάλως,
 καὶ τὸ γέλως του γνωσίσας,
 ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τιμὴν του
 καὶ τοσούτας χιλιάδας,
 ἔφη πρὸς τὸν γέρον οὕτως :
 « Δεῖξον τοίνυν πῶς ἡξεύρεις
 τὴν τιμὴν τοῦ λίθου τούτου !</p> |
| 320 | <p>Mà τὴν κεφαλήν μου, τώρα,
 εἰ σὺ δεῖξεις τὴν τιμὴν του,
 ἔβαλά σε εἰς τιμωρίαν,</p> |
| 325 | |
| 330 | |

296 ὅλων : cod. ἀλῶν 328 post δεῖξον delevi μοι

335
φ. 29r

εἰς δεινὴν καὶ πικροτάτην,
τὴν οὐκ ἔπαθες ποτέ σου,
γέρον πεπαλαιωμένε·
τὴν πραγμάτειαν, τὴν ἐποίηα,
ἥρξες οὖν εὸν νὰ ψέγης».

340

‘Αποκρίνεται δ γέρων
πόδος τὸν βασιλέα αὐτίκα,
μειὰ προσοχῆς μεγάλης,
ἄπερ ηρμοζεν ὡς ξένος:
«Τὰ κολάκια σὲ πρέπουν,
δέσποτά μου, παρὸ ἀξίαν!
Εἰς τοιοῦτον βασιλέα,
μᾶλλον δὲ καὶ παρακάτω,
οἷον ἐσέν, καλέ μου αὐθέντη,
τὰ κολάκια οὐχ ἀρμόζουν·
μεθοδιὲς διαβόλου εἶναι·
πάντων, δέσποτά μου, μίσα.

350

Οὐδὲ πρέπουν κολακεῖς
εἰς τοιοῦτον βασιλέα.

“Ἄλλος γὰρ σοφός τις ἔφη,
φρόνιμος ἐν δοκιμήσει:

“Κόρακες ἐσθίουν πάντα
σάρκας τε τῶν θνητιμαίων,
τῶν κτηνῶν καὶ πετεινῶν τε,
οἱ δὲ κόλακες ἐσθίουν
τῶν ἀφρόδιτων τὰς καρδίας”.

Διὰ τοῦτο σὲ θυμίζω,

ὅσοι οὐδὲν σὲ κολακεύοντες
οὐδὲ ψέματα γινώσκοντες,
ἀλλὰ τὴν ἄληθειαν πᾶσαν
λέγοντες τὴν βασιλειάν σου,
τούτους ἔχε πάντα φίλους,

καὶ βουλὴν καὶ πρᾶξιν πᾶσαν
κράτει, τίμα, δέσποτά μου,
καθὼς πρέπει, καὶ ἀγάπα.

Τοῦ δὲ λίθου ή τιμή του
ἄκουονσον αὐτὴν προούμως:

360

334 τὴν : cod. τὰν 337 post ἥρξες addidi οὖν 342 τὰ : cod. τὶ 349 post μου addidi μίσα 352 post ἄλλος addidi γὰρ

- 370 Σκώληξ ἔναι φυτευμένος
μέσον γὰρ τοῦ λιθαρίου·
ἄμα γοῦν ἐλθῇ τὸ θέρος,
μέλλει θρίψαι τὸ λιθάριν
καὶ δὲ σκώληξ ἔβγει θέλει
καὶ δὲ λίθος τεφρωθῆναι.
El δὲ οὐδὲν μὲ τὸ πιστεύεις,
ἀλλὰ ραθυμεῖς μεγάλως
καὶ καιρὸν οὐ περιμένεις
εἰς τὸν λόγον, διπερ λέγω,
380 δρισε καβάτωράν σου
νὰ ἐλθῇ εἰς τὸ παλάτιν
καὶ νὰ σκίσῃ τὸ λιθάριν
καὶ νὰ εῦρῃ τὸ σκωλήκιν.
Ei δὲ καὶ μακροθυμήσεις,
ἀφες τὸν καιρὸν νὰ ἐλθῇ,
τοῦ καλοκαιρίου λέγω,
καὶ νὰ ἰδῃς καὶ τὴν τέχνην
καὶ τὴν γνῶσιν, διπερ ἔχω
δὲ πιωχὸς δὲ λιμασμένος ».
- φ. 29v 390 *Elta* δὲ βασιλεὺς αὐτίκα,
ραθυμῶν ἐν τῇ μανίᾳ,
δρισεν, καβάτωρ ἥλθεν
ἔμπροσθεν εἰς τὸ παλάτιν·
ἔσχισεν τὸν λίθον μέσα,
395 εὗρε τὸ σκωλήκιν μέσα
καὶ ἐτέρρωνέ τὸν δλον
καὶ ἐκατέτρωγεν τὸν λίθον.
Θαῦμα τοίνυν ἔσχε πάντας,
τοὺς μικροὺς καὶ τὸν μεγάλους,
400 εἰς τὴν γνῶσιν, ἤνπερ εἰχεν
δὲ σοφώτατος δὲ γέρων.
Kai τὸν δίδει ἀφράτον ἔνα
καθ' ἐκάστην τὴν ἡμέραν,
εἰς διοίκησίν του τάχα
τοῦ πιωχοῦ τοῦ γεροντίου.
405 *Eippamén* το καὶ πρὸ τούτου,

386 cod. καλοκαιρίου εχ καλοκαιρίου

402 καὶ : cod. νὰ 403 διοίκησίν : cod. διήγησίν

389 λιμασμένος : cod. λισμασμένος

ὅτι διοίκησιν οὐκ εἶχεν
δέ ξενούτζικος δέ γέρων,
δέ ἀδίκως πουλημένος.

- 410 Μετὰ ἡμέρας ἄλλας πάλιν
καὶ καιροῦ παραδραμόντος,
ἡλθέν τις πραγματευτὴς γάρ,
πλούσιος πολλὰ καὶ μέγας·
εἶχεν ἄλογον τοιοῦτον,
ἔξω φύσεως ἀλόγων,
χοντρομονύθην, χοντροκότζην
καὶ βουβαλοσυνθεμένο.
Οἱ κοκκάλοι τον μεγάλοι,
ἀργοκίνητον εἰς δρόμον,
στερεὸν πολλὰ παρ' ὅλα.
‘Ο δὲ βασιλεύς, ἀκούσας
περὶ τοῦ τοιούτον ἵππου,
ἀγοράσαι τοῦτον θέλων
καὶ μὴ πλανηθῆ ὡς πρώην
τῆς τιμῆς τοῦ λιθαρίου,
ῳδισε καὶ ἡφέρασίν τον
ἔμπροσθέν τον εἰς τὸ παλάτιν
τὸν σοφώτατον τὸν γέρον
καὶ περὶ τοῦ ἵππουν ἔφη :
« Λάλει, γέρον, πῶς ἐγένη
ἔξω φύσεως ἀλόγων
καὶ βουβαλοσυνθεμένον·
δεῖξέ μου τὴν τέχνη, γέρον,
καὶ τὴν γνῶσιν, δῆπερ ἔχεις ».
‘Ο δὲ γέρων ἀπεκρίθη,
πρὸς τὸν βασιλέα λέγων :
« Ἀκονσον, αὐθέντη, τοῦτο :
‘Η σπορὰ τοῦ ἵππουν ἔναι,
ἥ δὲ ἥ τροφή τον ἔναι
ἀπὸ γάλα βουβαλίνας,
καὶ διὰ τοῦτο μετετράπη,
οἷον βλέπεις ἐγεγόνει ».
Καὶ ἀκούσας ὁ τοπάρχης

424 πλανηθῆ : cod. πλανηθεὶς 428 σοφώτατον : cod. σοφώτον

- τὸν σοφώτατον τὸν γέρον,
445 ἔβαλε καὶ ἐγύρευσέ τον
νὰ ἰδῃ καὶ τὴν ἀλήθειαν.
Ἐπε γάρ δπον τὸ πούλει,
δ πραγματευτῆς ἐκεῖνος
πρὸς τὸν βασιλέα τε οὔτως,
450 μετὰ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν :
« Ψοφισμένη γάρ εὐρέθη
ἡ ἀγοῦν μὲ τὸ πουλάριν
ἐσχισάν την ψοφισμένην,
ἔδωκάν το εἰς βουβαλάρην,
455 ἔτρεφέν το μὲ τὸ γάλα.
"Αλλην μάννα οὐκ ἔξενδει,
μόνον γάρ καὶ τῆς βουβάλας.
'Ηκολούθει γάρ βουβάλας
καὶ κατ' ἔξοχην ἀπ' δλας·
460 ἔτρων γάρ τὸ γάλαν δλον
καὶ είχεν μίαν ἀπὸ ταύτας
ώς μητέραν ἐδικήν του ».
Καὶ ἀκούσας δ τοπάρχης
τὴν διασάφησιν τοῦ ἵππουν,
465 θπερεθανμάστην δλως
μετὰ καὶ τῶν μεγιστάνων,
ἀλλὰ καὶ τοῦ παλατίου,
εἰς τὴν γνῶσιν του τὴν τόσην
τοῦ σοφοῦ τοῦ γεροντίου.
470 "Ωρισεν ἀφρᾶτον ἄλλον
νὰ τὸν δίδουν τὴν ἡμέρα.
'Ενθυμίζω δπον τ' ἀκούει,
νὰ ἔχῃ τὴν ἡμέραν δύο
ἀφρατούτεια ψωμία.
- 475 Μετὰ ἡμέρας πάλιν ἄλλας,
ἔμαθεν δ βασιλεὺς γάρ
παρὰ τοῦ πλησίου τούτου,
ὅτι κορασίδα ηὑρέθη
μεγιστάνου καὶ πλουσίου,

448 πραγματευτῆς : cod. πραγματευθεῖς 452 ἡ ἀγοῦν : cod. οἰαγοῦν 454 το :
cod. της 464 διασάφησιν : cod. δισάφησιν

- 480 παρὰ φύσιν γάρ τῶν ἀλλων
εὐμορφότατη ὑπῆρχεν
καὶ ὀραία τῷ εἰδει πάνυ
παρὰ πάσας τὰς γυναικας
εἰς τὸν τόπον του τὸν δλον,
τὸν αὐθέντενεν ἐκεῖνος.
Καὶ ὥρισεν δ βασιλεὺς γάρ
καὶ ἔμπροσθέν του εἰς τὸ παλάτιν
τὴν ἡφέρασιν ἐκείνην,
μέγας νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ,
490 νὰ τὴν στεφανοκρατήσῃ.
Καί, ἀμα ἔμπροσθέν του ἥλθεν,
ὑπερεθανμάστην δλως,
ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ μεγιστάνες,
οἱ μικροί τε καὶ μεγάλοι,
495 εἰς τὸ κάλλος καὶ τὴν δψιν,
δπερ εἰχεν ἡ γυναικα
καὶ παρὰ τὴν φύσιν πᾶσαν.
“Ωρισεν δ βασιλεὺς γάρ,
ἔφερεν τὸν γέρον τοῦτον,
500 τὸν σοφώτατον τὸν γέρον,
ἔμπροσθέν του εἰς τὸ παλάτιν
κολακεύει τοῦτον τάχα
δ τοπάρχης νὰ τὸν λέγῃ :
« Ἀγωμε, καλὲ πατέρα,
505 καλοδές την τὴν γυναικα
εἰς τὴν γνῶσιν καὶ εἰς τὴν φύσιν
καὶ τὴν τελεσιουργίαν,
καὶ τί γενεᾶς ὑπάρχει,
καὶ τὸ ποῦ τὴν θέλει φέρει
510 δ ἀσύστατος δ χρόνος
εἰς τὸ κάλλος τὸ τοσοῦτον.
“Ελα εἰς μοναξιάν, εἰπέ την
τὴν ἀλήθειάν σου πᾶσαν,
καὶ πεπληροφόρησέ με
515 πῶς νοεῖς το, γέροντά μου ».
Ελτα γοῦν δ γέρων πάλιν,

481 εὐμορφότατη : cod. εὐμορφώτατον 492 ὑπερεθανμάστην : cod. ὑπερεθανμά-
την 505 καλοδές την : cod. καλιδέστην 515 νοεῖς το : cod. τὸ νόεις

- τῆς χειρὸς αὐτῆς πιάσας,
εἰς τὸ σπίτιν ὑπαγαίνει
μετὰ δύο - τρεῖς γυναικας.
520 "Ωρισε καὶ ἐκδύσασίν την,
 ὥσπερ γὰρ καὶ ἔγεννήθην,
 ἐμπροσθέν του τὴν ἡφέραν,
 οὕτως ἔφη πρὸς ἐκείνην:
 « Γύρισον τὰ νώπια μέρη
 ἅμει κεῖθεν πρὸς ἐκείνας,
 ἐλα πάλιν πρὸς ἐμένα ».
525 Καί, κατὰ τὸν ὄρισμόν του,
 ἐποικέν το τὸ κορίτζιν,
 οὐ γὰρ ἐπεντράπην δλως
 καὶ αἰσχύνην νὰ προσφέρῃ,
 ὡς παρθένος τάχα οὖσα,
 ἀλλὰ πάντα ἀδιαντρόπως
 ἐπραττεν μετ' εὐκολίας.
530 "Ωρισεν, ἐνδύθην πάλιν,
 δ σοφώτατος δ γέρων,
 εἰς τὸ σπίτιν τὴν ἀφῆκαν
 μετὰ γυναικῶν ἐκείνων,
 καὶ εἰς τὸν βασιλέα ὑπάγει,
 ἐσωθεν εἰς τὸν κοιτῶνα,
 μέσον τοῦ μεσονυκτίου,
 εἰς φόδας ἀλεκτορυόνων,
 νὰ ἀναφέρῃ τὸν τοπάρχην
 δσα εἰδεν ἐν τῇ γνώσει
535 δ σοφώτατος δ γέρων
 εἰς τὸ κάλλος τὸ τῆς κόρης.
 "Ενεπήδησεν ἐκεῖνος
 δ τοπάρχης εἰς ἐκείνον:
 « Λάλει, γέρον, τὴν ἀλήθειαν,
 τί δοκεῖ σοι πρὸς τὴν κόρην ».
540 « "Ακω τοίνυν, δέσποτά μου :
 Εἴδαμέν το τὸ κορίτζιν.
 "Ἐν" κακοῦ τζουλούκου σπέρμα
 ἀκρατίστου καὶ χυδαίου,
 καὶ κακῆς κονβέλας γένος
- φ. 31r
545
- 550
- 555

527 ὄρισμὸν : cod. οριμὸν 529 ἐπεντράπην : cod. ἐπεντράτην 552 ἐν' : cod. ἐνε

- | | |
|-----|---|
| 555 | καὶ πολιτικῆς μαινάδος·
καὶ τὸ συγγενέσθαι ἄνδρα
καὶ γνωρίσαι καὶ τὴν φύσιν
τῆς γλυκύτητος ἔκείνης
μείξεως καὶ συνουσίας,
θέλει γένει ἐλευθέρα
παρὰ τὰς γυναικας ὅλας,
ὅσας οἰδες ἐν τῇ γῇ σου,
ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς ἄλλον κόσμον». |
| 560 | ‘Ο δὲ βασιλεὺς αὐτίκα
ἀκριβῶς τὸν ἐρευνήζει,
τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐτάζει,
τὴν ἀλήθειαν μανθάνει,
καὶ παρὰ τὸν γείτονάς της,
ἀλλὰ δὴ καὶ συγγενεῖς τε.
<i>Εὗρεν τοιοῦτον ὡς τὸ εἶπεν,</i>
ἀπαράλλακτον εἰς πάντα,
δ σοφώτατος δὲ γέρων. |
| 565 | Καί, θανυμάσας δ τοπάρχης
σὺν τοῖς μεγιστᾶσιν πᾶσιν
τὴν σοφίαν καὶ τὴν γνῶσιν
τοῦ πατρὸς καλοῦ ἔκεινου,
ῶρισεν καὶ ηὔξησάν τον
ἄλλον ἔνα ἀφρατίτζιν
δ τοπάρχης μετ' ἀγάπης
τὸν σοφώτατον τὸν γέρον: |
| 570 | «Νὰ μὲ ἐπιχαρῆς, πατέρα,
τὴν ἀγάπην μου νὰ ἔχῃς,
πῶς ἐνόησας αὐτίκα
ὅτι καταστρημάσει θέλει
τὸ κορίτζι, τὸ σὲ εἶπα,
καὶ ἔναι φύσις τζουλουκούνου
καὶ κακῆς κουρδέλας γένος,
θέλει καὶ ἔξεδώσειν μᾶλλον,
καθὼς εἶπας πρὸς ἐμέναν;» |
| 575 | <i>Εἶτα γοῦν δὲ γέρων ἔφη :</i>
«Ἄκω, δέσποιά μου, τοῦτο, |
| 580 | |
| 585 | |
| 590 | |

565 ἐρευνήσει : cod. εὐρευνήσει 578 ἀφρατίζειν : cod. ἀφροτίζειν 587 κακῆς
correxi : cod. καλῆς 588 καὶ ἔξεδώσειν : cod. καὶ ἔδόσειν

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ "Ετος ΚΗΤΑΙΟΥ"

- τὸ σὲ θέλω ἀναφέρειν :
 Ὁταν τὴν ἀπῆρα λέγω
 ἐκ τὸ χέριν, ὥσπερ οἰδας,
 καὶ εἰς τὸ σπίνυν τὴν ὑπῆγα,
 καὶ ὅρισα καὶ ἐκδύσασίν την
 αἱ γυναικες τρεῖς καὶ πλέον,
 ὥσπερ γὰρ καὶ ἔγεννηθην,
 ἐμπροσθέν μου τὴν ἡφέραν.
- 600 Πάντως ἔναι τὸ κοράσιν
 καὶ φύσιν εὐγενείας
 δοκιμώτατον εἰς κάλλος,
 καθὼς βλέπει ἡ βασιλειά σου.
 Πίστευσον ἐμοῦ τοὺς λόγους
 εἰς ἀλήθειαν παντοίαν,
 ἀπερ μέλλουσιν συμβαίνειν
 τὸ κοράσιον ἐκεῖνον
 ἀπὸ τοῦ τοσούτου κάλλους,
 ὥσπερ οἰδας καὶ γινώσκεις ».
- 610 Τότε γοῦν ὁ βασιλεὺς γάρ,
 βουληθεὶς τοῦ νὰ γνωρίσαι
 τὴν γενεάν του καὶ τὴν γνώμην,
 δπερ εἶχε, καὶ τὴν φύσιν,
 ἐκ τὸ χέριν τὸν ἐπαίρονται,
 εἰς κρυφὸν τόπον ὑπάγονται
 τὸν μακρότατον, διν εἶχεν.
 Εἰς Θεὸν τὸν ἀναθέτει,
 νὰ τὸν εἴπῃ δι^ο ἐκεῖνον
 καὶ εἰς φύσιν καὶ εἰς γνώμην
 καὶ τὸ τί γενεᾶς ὑπάρχει
 λόγον νὰ μηδὲν τοῦ κρύψῃ,
 ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν
 τοῦτον νὰ τὴν φανερώσῃ.
- 620 Τότε γοῦν ὁ γέρων πάλιν
 πρὸς ἐκεῖνον ἀπεκρίθην :
 « Ἀκούσον γάρ, δέσποτά μου,
 νὰ εἰπῶ τὴν βασιλειάν σου,
 δίκαιον γάρ, δέσποτά μου :
 Πίασον χαρτίον ἄρτι
 μὲ τὰς χειράς σου ἀτός σου,
- 625 630

- ἀλλὰ δὴ καὶ καλαμάριν,
δρκωμοτικόν με ποῖσε
μὲ τὰς ἔδιας σου τὰς χεῖρας,
ἴνα μή, θλιβεῖς πολλάκις,
εἰς δργὴν μὲ μεταβάλῃς
καὶ κακὸ πυρὸν μὲ ποίσης,
καὶ νὰ σὲ εἴπω τὴν ἀλήθειαν
καὶ νὰ σὲ τὴν φανερώσω ». 635
- ‘Ορκωμοτικὸν ἐποίηε
μὲ τὰς ἔδιας του τὰς χεῖρας
δ τοπάρχης παραντίκα. 640
- “Ἐποικεν ἀφροντισίαν
τὸν τοιοῦτον τὸν σοφόν τε.
Εἰτα λέγει μετὰ θάρρους :
« Μάγκιπος νίδος ὑπάρχεις,
εἰσαι φύσει χωριάτης
καὶ χυδαῖος παρὰ πάντας. 645
- “Ἀπελθε πρὸς σὴν μητέρα,
ποὺ σὲ ἐβάστασεν εἰς μήτραν,
καὶ νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθειαν ». 650
- Εἰτα γοῦν ὁ βασιλεὺς γάρ
εἰς τὴν μάνναν του ὑπαγάίνει
μοναξιάν καὶ κατ’ ἔδιαν,
ἔσω εἰς τὸν κοιτῶνα ταύτης. 655
- “Ηρξαντο νὰ τὴν ἐλέγῃ
καὶ νὰ τὴν δημοσιεύῃ
πρὸς τὸν λόγονς, δπερ εἶπεν
δ σοφώτατος ὁ γέρων.
Τότε γοῦν ἐθλίβη ἐκείνη
καὶ πρὸς τὸν νίδον της ἔφη : 660
- « Μάγκιπος νίδος ὑπάρχεις,
φύσει δέ γε καὶ χωριάτης.
Οίδα γοῦν τὸν σὸν πατέρα
παῖδας οὐκ ἐδίδον πάντως
εἰς ἐμὴν κοιλίαν ὅλως 665
- νὰ ανθεντέψῃ, καὶ τοῦ κράτους
νὰ κρατήσῃ βασιλείαν.

635 μεταβάλῃς : cod. μετεβάλης 642 ἀφροντισίαν : cod. ἀφροτισίαν 649 ποὺ :
cod. ὅπου 665 ὅλως : cod. ὅπως

Λέλεαρ εἰς τοῦτο ἔχω
μάγκιπα τὸν ἐδικόν μου,
οὐ δι' ἔρωτος τὸν τρόπον,
ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τέχνην,
νὰ μὴ χάσω βασιλείαν
ἐκ τοῦ γένους τοῦ πατρός σου.

Καὶ εἰς τοῦτο ἔχεις δλῶς
στόμα προσανοῖξαι δέ μοι,
ἔχεις πρόσωπον καὶ βλέπεις,
οὐδὲ χάριτάς μοι λέγεις
καὶ δμολογεῖς μεγάλως! ».

Τότε γοῦν ἐθλίβη ἐκεῖνος,
ἐντροπῆς γεμίσας δλος
καὶ αἰσχύνης πληρεστάτης.
Πρὸς τὸν γέροντα ὑπάγει,
εἰς Θεὸν τὸν ἀναθέτει :

« Τίμιε πάτερ, δίδαξόν με
πᾶς ἐνόησας τοιαῦτα,
ἀκομὴ χρόνον οὐκ ἔχεις
εἰς τὴν βασιλεάν μου ταύτην.
Μάγκιπον υἱὸς ὑπάρχω,
χωριάτου φύσιν ἔχω
καὶ κακότροπος τὴν γνώμην ».

Ἐλτα πάλιν πρὸς ἐκεῖνον
ἀπεκρίνεται ὁ γέρων,
μετὰ ταπεινοφροσύνης :

« Ἀκω, δέσποιά μου, τοῦτο
καὶ καλῶς νὰ τὸ διδάξω
καὶ τὸ κράτος σου ν' ἀρέσῃ.
Οταν εἶδα ἐγὼ τὸ ἀφράτον
εἰς τὴν πρώτην μου τὴν πρᾶξιν,
ἄλλο ἀφράτο εἰς τὴν δευτέραν,
εἰς τὴν τρίτην πάλιν ἄλλον,
ἔχοινά το ἐν τῷ νοΐ μου
καὶ εἰπα πρὸς τὸν ἐμαυτόν μου :

Ἄλλο ἀφράτο μᾶς χαρίζουν,
ἔξοδον οὐδὲν μᾶς δίδουν,

φ. 32v
700

698 τὴν πρᾶξιν addidi ego 699 ἄλλο ἀφράτο : cod. ἄλλον ἀφράτον 703 ἄλλο :
cod. ἄλλον

735 post ῥὰ addidi τὰ 740 ὁ Θεός τὴν πονηριάν του : cod. τὴν πονηρίαν του
ὁ Θεός

- δργησιν φοβερωτάτην
ἐπεμψε πρὸς τὸν τοιοῦτον.
Μόνημης πᾶσιν ἀνεφάγη
ἀχρειότερος τῶν ζφων.
Τὸ μὲν σῶμα κατηλλάγην,
ἡ δὲ φύσις οὐκ ἡλλάγην,
ἄλλα κλέπτει πάλιν πάντα
τὰ γενήματα τοῦ κόσμου.
- Οὕτως γάρ καὶ ἡ αὐθεντιά σου,
τὸ μὲν σῶμα ἐτιμήθην,
ἡ δὲ φύσις οὐκ ἡλλάγην.
Ἄπε τώρα, δέσποιά μου,
μηδαμῶς πολυλογοῦμεν,
βαρυνθῶσιν οἱ ἀνθρῶποι,
δοσι οὐ χρῆσονσιν ἀκούειν
τὰς τοιαύτας σου τὰς πράξεις,
τὰς διακρισιάς, τὰς ἔχεις.
Ἐνξου γάρ μου, δέσποιά μου,
ὅπου εἴμαι καὶ ὑπάρχω
καὶ εἰς οἶον τόπον είμαι,
μεγαλύνειν τὸ ὄνομά σου
καὶ αὐξάνειν ἐν ταῖς χώραις.
Ἐλ δὲ βουληθῆς κρατεῖν με
περισσότερον ὡς δοῦλον
καὶ τὸν δρκον σου παρέβης
καὶ κακωτικὸν μὲ ποίησης,
ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ δόλῳ,
πίστευσόν μοι, δέσποιά μου,
ὅπου καὶ ἦν μὲ πονλήσης,
τὸ ὄνομά σου θὰ δημεύσω,
ἄλλα δὴ νὰ φανερώσω
καὶ τὴν γνῶσίν σου, τὴν ἔχεις,
καὶ τὸ τί γενεᾶς ὑπάρχεις,
πῶς δεσπόζεις παρ' ἀξίαν
μεγιστάνους καὶ πλονοίους,
ἄλλα καὶ τὴν πόλιν ταύτην,

760 δπον είμαι : cod. δπιοήμε 766 παρέβης : cod. παρέβην 768 post ἀμηχανίᾳ
delevi τε 770 post δπον addidi καὶ 771 δημεύσω : cod. διαμέσω 775 παρ' ἀξίαν :
cod. παραξίαν

780

εἰς τὸν κόσμον δὲν λέγω.
 Καὶ, ὡς νικᾷ τὸ φῶς ἡλίου
 τὸν δάστέρας καὶ σελήνην,
 οὐθιώς ἔχει καὶ τὸ νῖκος
 δσα ὑπὸ τὴν γῆν ἐπάνω
 τὸ Βυζάντιον τὸ μέγα.

785

Ποτὲ ἄλλον τοιοῦτον κόσμον
 οὐδὲ ἐποίκεν οὐδὲ ἐφάρην
 δ Θεὸς δ πάντων κτίστης,
 ἀλλ' οὐδὲ ἄραι γὰρ ποιῆσαι.
 Συμβουλεύω σοι καὶ λέγω,
 ἵνα μὲν ἀφήσῃς ἄρτι

790

ὑποστρέψαι εἰς τὰ παιδιά μον
 καὶ τὴν σιωπὴν ἀσκήσω,
 λόγους δέ γε νὰ τὸν κρύψω,
 οὕσπερ εἴπα σοι ἀρτίως ».

795

‘Ο δὲ βασιλεὺς αὐτίκα,
 μεταμεληθεὶς μεγάλως
 εἰς τὰς ὕβρεις καὶ τὸν κόπους
 καὶ τὰς ἀνυποληγίας
 ἃς τὸν γέροντα ἐποίκεν,
 κολακεύει τοῦτον τάχα

800

καὶ συγνῶς αὐτὸν ἐλάλει :
 « Ἀκούσον, καλὲ πατέρα,
 τὴν βουλήν μον νὰ τὴν εἴπω
 πρὸς ἐσέν, διδάσκαλέ μον
 καὶ σοφώτατε πρεσβῦτα.

805

Ποὶν ἀπέλθης ἐκ τῶν ὁδε
 καὶ εἰς χώραν ἄλλην πάλιν
 ἥθελήσῃς κατοικῆσαι,
 τίμησόν με ὡς τοπάρχην
 καὶ ὡς βασιλέαν μέγαν,

810

τὸ δνομά μον δίδαξέ το
 καὶ μεγάλυνε τοῖς πᾶσιν.

Ἐχε θάρρος εἰς ἐμέναν,
 στέλλε πάντας τὸν νίον σου
 τὰ κατ' ἔτος νὰ σὲ δίδω
 χάριν σου τῆς εὐλογίας

815

787 ἄλλ' οὐδὲ : cod. ἄλλον δ'

- χίλια τῶν διδραχμάτων,
τὰ νομίσματα τῆς χώρας.
"Υπαγε μετὰ ὑγείας
καὶ χαρᾶς ἀνεκλαλήτουν.
- 820 Κύριος κατευοδώσοι
διαβήματα καὶ δρόμον
τῶν ποδῶν σου, τίμιε πάτερ.
Καὶ χαιρέτα τοὺς νίοντας σου,
ἄπαντας τοὺς ἐδικούς σου,
τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους».
- 825 Τὸν δὲ λογοθέτην πάλε
ῳδοισεν καὶ ἡφέδοσίν τον
δ τοπάρχης ἔμπροσθέν του·
οὗτως ὠδοισεν ἐκεῖνος:
- 830 «Δός αὐτῷ εὐεργεσίαν
χάριν τοῦ καλοῦ του κόπου,
δπερ ἥλθεν εἰς ἐμέναν
καὶ τὸν κόπον τῆς ὁδοῦς του,
ὑπερπύρων τρεῖς χιλιάδας,
νὰ ἀπέλθῃ εἰς τοὺς ἰδίους του».
- 835 Τηγικαῦτα ὁ λογοθέτης,
πρὸς τὸν λόγον τοῦ τοπάρχου
καὶ κατὰ τὸν δροσμόν του,
δέδωκεν ἐκεῖνον ταῦτα,
τὸ ποσὸν τῶν ὑπερπύρων.
- 840 Δουλικῶς τοίνυν ὁ γέρων
καὶ τὰς χεῖρας δεδεμένος,
προσεκύνησε καὶ εἶπεν
πρὸς τὸν βασιλέαν οὕτως:
«Εῦχον καὶ συμπάθησόν μου.
- 845 Κύριος διατρήσοι
τὸ βασίλειόν σου κράτος
εἰς αἰῶνας, δέσποτά μου».
- 850 "Υποτάξας οὖν τοῖς πᾶσιν
καὶ καλῶς ἐφοδιάσας,
ἀπεχώρησεν ἐκεῖθεν
καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἰδία
ὅ σοφώτατος ὁ γέρων.

816 διδραχμάτων : cod. διδραγμάτων 838 post καὶ addidi κατὰ 840 τὸ ποσὸν :
cod. τῶν ποσῶν

Ούτω μετά τὴν ἔκδοσιν καὶ τῆς πέμπτης σφραγίδης παραλλαγῆς τῆς «Ιστορίας τοῦ Πτωχολέοντος», ἀποβάίνει νῦν δυνατὴ ἡ μελέτη καὶ ἡ συγκριτικὴ μετά τῶν λοιπῶν γνωστῶν παραλλαγῶν ἔρευνα, συντελοῦσα εἰς τὴν καλυτέραν γνωριμίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ τούτου στιχουργήματος, περὶ τοῦ διποίου γράφων ὁ Πολίτης, δοθῶς παρατηρεῖ ὅτι «ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων οὐ μόνον πολυτίμους ἐνίστε πληροφορίας ἀριστερά, ἀλλὰ καὶ πρὸς διαφώτισιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας τοῦ μέσου αἰώνος καὶ τῆς ἐν γένει Ἰστορίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν πολλὰ ἔξαγομεν».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

(‘Ο ἐν ἀρχῇ τῶν παραγράφων ἀριθμὸς ὑποδηλοῦ τὸν ἀριθμὸν τοῦ στίχου).

1 *Ἐν τῷ νεαπολιτικῷ κώδικι, τὸ στιχουργήμα παραδίδεται ἄνευ τίτλου. ‘Αντ’ αὐτοῦ ὑπάρχει πρόλογος, οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ ὅποιον ὑποδηλοῦν τὴν ὑπόθεσιν: «εἰς διήγησιν... τοῦ ἀνδρὸς τοῦ σοφωτάτου καὶ τοῦ γέροντος». Περὶ τοῦ τίτλου τοῦ στιχουργήματος, βλ. Γ. Θ. Ζώρα, ‘Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος, ἔνθ’ ἀν., σελ. 272 - 273.

2 *Ως καὶ εἰς ἄλλα στιχουργήματα παρατηρεῖται, οὕτω καὶ εἰς τὸ προκείμενον, δι ποιητῆς ὑποστηρίζει, ὅτι οὐχὶ ἔξιδίας προαιρέσεως, ἀλλὰ κατόπιν παρακλήσεως φίλου προβαίνει εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ στιχουργήματος. Βλ. ἐπὶ τοῦ θέματος Γ. Θ. Ζώρα, ‘Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, Κρητικὰ Χρονικά, τόμ. Β’, 1948, σελ. 12 - 13.

7 *Ο ποιητής ἐπαναλαμβάνει κατὰ τρόπον κατηγορηματικῶτερον, ὅτι ἡ «καθαρὰ φιλία» τὸν «εἰλκυσε» νὰ γράψῃ τὸ στιχουργήμα του.

12 *Ο ποιητής ἀναφέρει καὶ ἔτερον χαρακτῆρα τοῦ φρονιμωτάτου γέρου, ἥτοι τοῦ «πτωχοῦ ἀνδρὸς ἔκεινου». ‘Ἄξιον μνείας ὅτι οὐδαμοῦ ἀναφέρεται τὸ πραγματικὸν ὄνομα Λέων καὶ Πτωχολέων, διπερ ἀπαντᾶ εἰς ἄλλας παραλλαγάς.

18 ἐπ. *Ο στιχουργός, ἐπαναλαμβάνων ἔκ νέου, ὅτι ἡ ὑπακοὴ εἰς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ φίλου ἀποτελεῖ δι’ αὐτὸν καθῆκον, ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ φίλου «Θεόδωρος». Κατὰ τὴν παραλλαγὴν τοῦ βιενναίου κώδικος, ἀντιμέτως, οὗτος ὄνομάζεται «Ἀργυρομύτης». Δὲν γνωρίζομεν ἀν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἢ περὶ διαφόρων· δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ πρόσωπον τοῦτο νὰ είναι καὶ δλως ἀνύπαρκτον.

20 εἰ καὶ ἀμαθῆς ὑπάρχω. ‘Ο τρόπος οὗτος ἐκφράσεως ἥτοι συνήθης εἰς τοὺς στιχουργοὺς τῆς ἐποχῆς, ἀνάλογοι δὲ πρὸς τὴν ἀνωτέραν ἐκφράσεις ἀπαντοῦν καὶ εἰς ἄλλα ἔργα. Βλ. Γ. Θ. Ζώρα, Κάρολος ὁ Ε΄ τῆς Γερμανίας καὶ αἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν προσπάθειαι. ‘Επιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1954 - 1955, σελ. 432, στίχ. 1 - 2:

ἀπειδος δὲ εἰμὶ ἐγὼ γραμμάτων καὶ σοφίας,
πόρρω τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς θεολογίας.

24 ξένον μοναχοῖς ὑπάρχει. *Η ἀνωτέρω ὅμολογία, ἥτις ἀπαντᾶ καὶ ἐν τῇ παραλλαγῇ τοῦ βιενναίου κώδικος, ὑπόδηλοι ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἥτοι μοναχός· τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην ἐνισχύει τὸ γεγονός, ὅτι, ἐπανειλημένως ἐν τοῖς κατωτέρω, παρέχει οὗτος δείγματα τῆς χριστιανικῆς αὐτοῦ πίστεως καὶ τῆς βαθυτάτης πρὸς τὸν Θεόν εὐλαβείας.

25 τοῦ νὰ γράφουνοι τοιαῦτα, δηλ. νὰ ἀσχολῶνται μὲ θέματα λαϊκά.

30 *Απὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχεται ἡ κυρίως ἀφήγησις, περατωθέντος τοῦ προλόγου. Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς δὲν ὑπάρχει πρόλογος.

31 τόπῳ. *Ο ποιητής γράφει ἀορίστως τόπος, χωρὶς νὰ καθορίζῃ τοῦτον. Βλ.

ἐπὶ τοῦ θέματος Γ. Θ. Ζώρα, "Ιστορία τοῦ Πτωχολέοντος, ἔνθ" ἀν., σελ. 278 - 279.

46 ἐκ τῆς Πόλεως μακρόθεν. "Ως καὶ ἐν τῇ βιενναίᾳ παραλλαγῇ καθορίζεται, δὲ γέρων σοφὸς ἔξη εἰς τόπον μακράν τῆς πρωτευούσης κείμενον, καὶ ἐπομένως ἡ γενομένη ἐπιδομή τῶν κουρσάρων δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

55 τὸ κύλισμα τῆς τύχης. Τὸ θέμα τῆς ἀσταθείας τῆς μοίρας εἶναι κοινὸν καὶ εἰς ἄλλα στιχουργήματα τῆς ἐποχῆς. Γράφει σχετικῶς ὁ Ξανθουδίδης (Ἐρωτόκριτος, ἔκδ. 1915, σελ. 378 - 379): « Εἶναι κοινὸς τόπος τῆς μεσαιων. καὶ νέας Ἑλλ. ποιήσεως ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἰκονίζεται μὲ τροχὸν (κύκλον, τροχίλι) τῆς Τύχης ἢ τοῦ Χρόνου ἀεννάως περιστρεφόμενον καὶ ἀνυψώντα αὐτὸν εἰς τὴν εὐτυχίαν ἢ καταβιβάζοντα εἰς τὴν δυστυχίαν. Ἡ ἰδέα ἔχει τὴν ἀρχήν της ἀπὸ τῆς ἀρχαίοτητος, μάλιστα ἀπὸ τῆς ωραματικῆς ἐποχῆς, ὅτε διοίως ὁ τροχὸς καὶ ἡ σφαῖρα ἥσαν πρὸς τοῖς ἄλλοις σύμβολα τῆς Τύχης (Fortuna) καὶ δὲ κύριος χαρακτήρας θεᾶς ἦτο ἡ ἀστάθεια καὶ τὸ εὐμετάβολον αὐτῆς. » Απειρα εἶναι τὰ παραδείγματα ἐν τῇ μεσαιων. Ἑλλ. ποιήσει, καὶ δὴ τῇ Κρητικῇ, δύου ἀναφέρεται ὁ τροχὸς τῆς τύχης ». Ὁ Ξανθουδίδης ἀναφέρει καὶ παραδείγματα ἐν τῶν ἔξης ποιημάτων: Σαχλίκης Γ, 9, Ζήνων Β, 98, καὶ Ε, 191, Ἐρωφίλη Α, 559 ἔξ. καὶ Α, 579 - 580, Διγενής "Ἀνδρον, στ. 4391, Ξενιτείας, στ. 431 - 433, Ἀλφάβητος κατανυκτικός, στ. 14 - 15, Βελισσάριος Γ, 232 - 233, Ἐρωτόκριτος Α, 1 - 2, καὶ Δ, 618 - 619, ἀλ.

103 τῶν αὐθεντῶν ἡ ἀγάπη. "Ο στιχουργὸς κατακρίνει αὐστηρῶς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις καὶ τὰς συνηθείας τῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἀρέσκονται εἰς τὰς κολακείας καὶ παντὸς εἴδους δολοπλοκίας.

108 ἐπ. Εἰδικῶτερον δὲ ἄγνωστος συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος καταφέρεται κατὰ τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μηχανορραφιῶν.

120 - 121 Οἱ στίχοι οὗτοι, ὡς καὶ ἄλλοι ἀνάλογοι κατωτέρω, μαρτυροῦν τὴν χριστιανικὴν εὐλάβειαν τοῦ συγγραφέως, διτις, ὡς ἐλέχθη, εἶναι πιθανώτατα μοναχός.

132 ἡ τὴν μεγάλην Βυζαντίδα. "Ο ποιητής ἀποκαλεῖ τὴν βυζαντινὴν πρωτεύουσαν δὲ μὲν πόλιν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, δὲ δὲ μεγάλην Βυζαντίδην ἢ καὶ ἀπλῶς Πόλιν, οὐδέποτε δὲ Κωνσταντινούπολιν. Τὴν πρὸς ταύτην ἀγάπην καὶ θαυμασμὸν του διαδηλοὶ πολλαχοῦ τοῦ στιχουργήματος.

146 ἡ πρερπόρων τοῦ χρενού. Οὕτω καὶ ἡ βιενναίᾳ παραλλαγῇ ἐν ταῖς ἄλλαις παραλλαγαῖς ἀπαντοῦν οἱ δροὶ « γρόσια » καὶ « φριάλια ».

150 Ἡ μνεία τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, πολιούχου τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης, ἥγανε τινας νὰ θεωρήσουν τὴν πόλιν ταύτην πατρίδα τοῦ ποιητοῦ.

185 ἐν τῇ ἀγορᾷ. "Ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς χρησιμοποιοῦνται οἱ δροὶ « φόρος » ἢ « παξάρι ».

210 ἐν τῇ Μέσῃ. Πρόκειται προφανῶς περὶ τῆς δινομασίας τῆς κεντρικῆς δόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

228 πλαγινίζει καὶ κοντένει, δηλ. κλίνων πρὸς τὰ πλάγια, πλησιάζει.

253 ἐπ. "Ο ποιητής ἀκολουθεῖ τὴν ἀξιολογικὴν σειράν, ἐνῷ ἡ σειρὰ τῆς ἀφηγήσεως ἔχει ὡς ἔξης: γνῶσις ὁρυκτῶν (ἀψύχου φύσεως), ζώφων (ζωικού βασιλείου), καὶ ἀνθρώπων.

279 - 280 ἐμπορος - πραγματευτής. "Ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς ἀπαντοῦν οἱ τύποι « μπεζεργιάνης » καὶ « μπαζαργιάνης », ἐκ τῆς περσικῆς λέξεως bazirgân (= ἐμπορος).

342 ἐπ. "Ο ποιητής καταφέρεται ἐκ νέου κατὰ τῆς κολακείας, τὴν ὅποιαν θεωρεῖ ἀναξίαν συνετοῦ βασιλέως.

352 ἐπ. Οἱ στίχοι οὗτοι ἔχουν χαρακτῆρα διδακτικὸν καὶ ἀποτελοῦν παροιμιώδη φράσιν.

380 Ἐν τῇ παρούσῃ, ὡς καὶ τῇ βιενναίᾳ παραλλαγῇ, ἀναλαμβάνει ὁ καβάτωρ

νὰ ἐρευνήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ λίθου· ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς, ἀντιθέτως, ἡ δοκιμὴ γίνεται διὰ τῆς καύσεως σπάρτου.

416 χοντρομόνδην, ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς χοντρομέρην (δηλ. ὁ ἔχων χοντρὸν μηρόν).

455 βουβαλάρης, δηλ. ὁ βουκόλος.

472 ἐνθυμίζω· βλ. ἀνωτέρω στίχ. 401 ἐπ.

554 κακῆς κονθέλας. 'Ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς γράφεται « πολιτικῆς », δηλ. κοινῆς γυναικός.

632 ἐπ. 'Ο σοφὸς γέρων, ποὶν ἀποκαλύψῃ τὴν πραγματικὴν καταγωγὴν τοῦ βασιλέως, ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ἔνορκον διαβεβαίωσιν περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας.

642 ἔποικεν ἀφροντισίαν, ἐνν. διὰ τῆς ἐνόρκου διαβεβαιώσεως.

645 μάγκυπος. Βλ. 'Ιω. Καλιτσούνακη, ἔνθ' ἀν., σελ. 313. Περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς βλ. Φ. Κουκούλη, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Β', Ι, 'Αθῆναι 1948, σελ. 179 ἐπ.

651 'Ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς ὡς μήτηρ τοῦ βασιλέως φέρεται σουλτάνα. Σχετικῶς βλ. Γ. Θ. Ζώρα, 'Ιστορία του Πτωχολέοντος, ἔνθ' ἀν., σελ. 279 - 280.

710 καὶ 715 'Ο ποιητὴς ἀναφέρει δύο μύθους εἰς ἐπίρρωσιν τῶν γνωμῶν του.

766 'Ινα εὐχερέστερον πείσῃ τὸν βασιλέα καὶ τῷ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, διὸ γέρων σοφὸς ἀπειλεῖ τὸν βασιλέα, διτι, ἐν περιπτώσει δυστροπίας, θέλει ἀποκαλύψει εἰς πάντας τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν.

849 ὑποτάξας, δηλ. ὑποκλιθείς.

843 'Ἐν τέλει, διὸ ποιητὴς καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, διτι διὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ ὁ γέρων ἐπανέκτησε μεγάλην περιουσίαν καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἕδια.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΖΩΡΑΣ